

Avrupa Birliği'nin Enerji Güvenliği ve Jeopolitik

Doç. Dr. Bülent ARAS*
Arzu YORKAN**

AB dünya enerji tüketiminde önemli bir yer tutmakta ve günümüz itibariyle %50'lilere varan ithalatıyla da (%60'ı petrol ve %40'ı doğal gaz) dünya petrol ve doğal gaz ithalatında birinci sırada yer almaktadır. Avrupa'da yerli üretim bugün olduğu gibi gelecekte de toplam talebi karşılayamaz duruma gelecektir. Birleşik Krallık, Danimarka ve Hollanda'daki gaz rezervleri yeterli cevap veremediği gibi Kuzey Denizi'ndeki petrol rezervlerinin de 2030–2050 yılları arasında tükeneceği tahmin edilmektedir.¹ Bu durum Birliği daha da fazla bağımlı hale getirmektedir, örneğin, projeksiyonlar 2020'de ithalatın petrol için %90 ve gaz için %70 olacağını göstermektedir.² Birliğin dış enerji kaynaklarına bağımlılığının artarak devam edecek olması ve bu kaynakların kesintisiz bir şekilde Avrupa enerji pazarına ulaşması AB'nin Ortadoğu ve Rusya gibi ana üreticiler ve petrol ve gaz geçiş hattı konumunda olan Hazar bölgesi ülkeleriyle enerji diyalogu kurmasına vesile olmuş ve bu bölgeler üzerinde ABD ile jeopolitik bir mücadeleye girmesine sebep olmuştur.

Jeopolitik yaklaşımda enerji güvenliği denince petrol ve doğal gazın üretildiği ülke ve bölgelerle ve bu kaynakların geçiş güzergâhlarında bulunan ülkelerle geliştiren diyaloglar akla gelmelidir. Bu bağlamda AB'nin bu bölgelerden petrol ve doğal gazını uygun bir fiyata güvenli ve istikrarlı bir şekilde pazarına taşıması gerekmektedir.

Geçtiğimiz günlerde ABD Başkanı Bush, Kongre binasında yaptığı bir konuşmada ilk kez “petrol bağımlılığı” kavramını kullandı.³ Birleşik Devletler şimdiye kadar ulusal enerji arz güvenliği ve petrole bağımlı olduğu bölgelerin güvenliğini sağlamak için uğraşırken bu kavramın ilk kez kullanılmasıyla glo-

*Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi / TASAM

**TASAM Enerji Uzmanı

¹ European Commission (EC), “The Internal Energy Market – Improving the security of energy supplies”, MEMO, 2002.

² CEC, Commission Communication to the European Parliament and the Council, “The Internal Market in Energy: Coordinated Measures on the Security of Energy Supply”, COM(2002) 488 final, Brussels, 2002. s.5.

³ George W. Bush, “State of Union” (Birliğin Durumu) Konuşması, the House chamber of the Capitol 01.02.2006. Daha Fazla bilgi için: <http://www.cnn.com/2006/POLITICS/01/31/sotu.energy/index.html>

bal analizde enerji güvenliği sorununun nasıl algılandığı ortaya çıkmış oldu. Yani artık enerji güvenliğinin talep boyutu da işin içine girmiş oldu. Böylece artık enerji arz güvenliği değil enerji güvenliğinden bahsetmemiz gerekecektir. ABD Başkanının petrol bağımlılığında bahsetmesi ve iç tüketimin de konuya dâhil edilmesi yönünde uyarı yapmasının yanı sıra aslında uzun dönemli petrole bağımlı olmanın ne kadar riskli olacağını altını çizmek istemiştir. ABD’nin petrole olan bağımlılığının artması petrol güvenliğini sağlama konusunda ABD’nin daha çok dışarıda jeopolitik yaklaşımlar sergilemesine sebep olmaktadır. Bu jeopolitik yaklaşımlar AB’nin petrol ve doğal gaz ulaşmasına engel olmakta ve Birliğin bu bölgelerde sergileyeceği jeopolitik yaklaşımına da zarar vermektedir.

Birleşik Devletler bu jeopolitik yaklaşımlarını 1990’lı yıllardan itibaren başlatmış ve bu yönde iki strateji ortaya koymuştur. Birincisi, ABD’nin petrole sahip bölgelerle petrol geçiş noktalarında petrol arz eden bölgeleri doğrudan askeri varlığı ile kontrol etmesi. Diğeri ise 1970’lerdeki petrol krizlerinin etkisiyle OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Organizasyonu) dışında bir petrol organizasyonu oluşturmak. Bunu da OPEC içinde bölünme meydana getirerek ve Asya’nın Kafkas ve Hazar petrolünü, Afrika petrolünü ve Orta Amerika ve Güney Amerika petrolünü bir araya getirerek yeni bir petrol alanı meydana getirmektedir. Birleşik Devletler kısmen bunu başarmış durumdadır ve her iki strateji de hayata geçmek üzeredir. Bu sürecin ikinci ayağında başarılı olmuşsa da birinci ayağındaki başarısı Afganistan ve Irak’ta sağlayacağı istikrara bağlıdır. Dışardan petrol arz eden ülkelerin ABD tarafından kontrol edilmesi AB açısından istenilen bir durum değildir. Çünkü bu gelişmeler AB’nin büyük ölçüde petrole ulaşmasının önünü tıkıyor. Petrol ve doğal gaz jeopolitiğinde özellikle Rusya ve Ortadoğu, AB için büyük önem taşımaktadır.

Ortadoğu

Dünyanın kanıtlanmış petrol rezervlerinin neredeyse üçte ikisine sahip olan Ortadoğu bölgesi AB petrol ihtiyacının büyük kısmını tedarik etmektedir. Özellikle de Birliğin bağımlı olduğu Körfez ülkeleri AB için önemli olmaktadır. Örneğin, 2003 yılında Batı Avrupa’nın ithal ettiği petrolün %30’u bu bölge tarafından karşılanmıştır.⁴ Bu nedenle, AB buradan ithal ettiği petrol ve doğal gazı kendi enerji pazarına güvenli bir şekilde ulaştırmayı hedeflemektedir.

Fakat bölge güven ve istikrar açısından zayıf olduğundan AB enerji güvenliği de risk altındadır. 11 Eylül sonrasında Irak’ın Amerika tarafından işgal edilmesi ve bu işgal sonrasında ABD’nin ülkedeki başarısız politikaları sonu-

⁴ “Energy Information Administration”, <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/pgulf.html> (22.07.2005)

cu devam eden siyasi istikrarsızlık ve ekonomik darboğaz, petrol ihracatının savaş öncesi durumuna getirilememesi ve petrol boru hatlarına yapılan saldırılardan dolayı petrol kesintilerinin sık sık yaşanması AB enerji arz güvenliğini tehlikeye atmaktadır.

Bir diğer taraftan Birleşik Devletler ile İnan arasında son günlerde yaşanan nükleer kriz bölgede gerginliği tırmandırmaktadır. ABD İnan'ı "şer eksenini" ülkeler listesine alırken, İnan nükleer enerjiyi barışılı amaçlar için geliştirdiğini iddia etmektedir. Devam eden ve akıbeti belli olmayan gerginlik tüm Ortadoğu bölgesinin güvenliğini özelde de enerji güvenliğini tehdit etmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden Çin ve Rusya olayın diplomasi ile çözümlenmesi taraftarı iken ABD ekonomik ambargo uygulamak ve hatta askeri operasyon senaryolarını gündeme getirmektedir. Her ne kadar AB'nin üç büyük ismi Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık İnan'la müzakerelere devam etse de şu ana dek istenilen bir sonuca ulaşılamamıştır. Bir diğer unsur ise Amerika'nın İnan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olmasına engel olmasıdır. Bu da AB enerji şirketlerinin ülkede yatırım yapmalarına engel olmakta ve kendisi ile Birlik arasında uzlaşmazlığa sebep olmaktadır. Çünkü AB İnan'ın DTÖ'ye üyeliğini desteklemekte ve İnan'la güçlü bir ticari işbirliğine sahip olmayı istemektedir. Hâlihazırda AB-İnan ticaret hacmi yıllık 13 milyar ABD dolarını aşmaktadır.⁵ (İnan ithalatının % 40'ını AB'den karşı-larken ihracatının %36'sını AB'ye yapmaktadır⁶) Bu ihracatın %80'ini petrol oluřturmakta⁷ buda Birliğin toplam petrol talebinin %8'ine denk gelmektedir.⁸

AB'nin bölgede aldığı en güzel tedbir KİK dediğimiz Körfez İşbirliği Konseyi⁹ ülkeleri ile özel ilişkiler geliştirmeye çalışmasıdır. Örneğin, bölgede serbest ticaret alanı kurmayı hedeflemek bunlardan bir tanesiydi ve bugün bölgede yürürlüğe girmiş olan Gümrük Birliği bunun bir sonucudur. Birlik her iki taraf arasında enerji işbirliğinin gelişmesi için bazı öncelikler belirlemiştir: enerji ticareti ile ilgili ilişkilerin güçlendirilmesi, AB'nin bölge enerji sektörünün ihtiyaçı olan reformları desteklemesi, her iki taraf arasında enerji ve ulaşım bağlantılarının geliştirilmesi, enerji verimliliğinin arttırılması ve enerji teknolojilerin geliştirilmesi.¹⁰ Bu öncelikler doğrultusunda 2002 yılında başlayan ve Komisyonun Synergy programı tarafından finanse edilen Eurogulf pro-

⁵ "EU-Iran Partnership", *Iran Daily*, 28.12.2004.

⁶ Commission of the European Communities (CEC), Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, "EU Relations with the Islamic Republic of Iran", *COM(2001) 71 final*, Brussels, 07.02.2001.

⁷ *Iran Daily*, a.g.e., 28.12.2004.

⁸ "Iran-EU ink two agreements in energy sector", *Payvand's Iran News*, 10.19.2002.

⁹ 1981 yılında Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de bir araya gelmesiyle kuruldu.

¹⁰ Andriş Piebalgs, "Speech for the Inaugural Session of the EU-GCC Energy forum Conference", Kuveyt, 2 Nisan 2005. Bakınız: http://europa.eu.int/comm/commission_barroso/piebalgs/doc/media/2005-04-02-kuwait.pdf

jesi öneme haiz bir projedir. Bu konuda Enerji Komiseri, Andris Piebalgs, Eurogulf projesinin AB-KİK enerji işbirliğinde yeni bir dönem başlattığının altını çizmiştir.¹¹ Projenin amacı petrol ve doğal gaz alanlarında her iki taraf arasında işbirliği geliştirmektir. Projenin son aşaması olan ve Nisan 2005’te devreye giren Eurogulf Enerji Forumu bölgede enerji ile ilgili son durum raporu niteliğinde olup önceliğe haiz enterkoneksiyon projeler tanımlamış ve AB enerji güvenliğini tehdit eden temel risklere değinerek Körfez’den Avrupa pazarına enerji akışının daha güvenli bir şekilde sağlanması konusunda fikir beyan etmiştir.

Forum AB-KİK arasında enerji şebekelerinin birbirlerine bağlanması için bir gaz boru hattının acil olarak devreye girmesinden bahsetmiş ve bu çerçevede, Katar-Türkiye projesinin önemli olduğunun altını çizmiştir.¹² Proje bu hattın Katar’dan başlayıp sırasıyla Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye’den geçerek, (Lübnan’da devreye girebilir), oradan da Türkiye’ye ve sonrasında Avrupa’ya kadar uzanacağından bahsetmiştir. Gaz üretiminde Rusya ve İran’dan sonra üçüncü sırada yer alan Katar, KİK üyeleri arasında sıvılaştırılmış doğal gazı (LNG) en yüksek miktarda Avrupa pazarına gönderen ülke konumundadır. Bundan dolayı da AB Katar’ı kendisi için önemli bir gaz tedarikçisi olarak görmekte ve bir takım anlaşmalar imzalamaktadır. Örneğin, İspanya’nın gaz şirketi Gas Natural Group of Spain Nisan 2001’de Katar’ın gaz şirketi Katargaz ile imzaladığı iki sözleşme ile bu ülkeden İspanya’ya gaz taşınmaktadır. Bunlardan birincisi 2001–2009 yılları arasında 5,6 milyon ton LNG, ikincisi ise 2002–2007 yılları arasında 3,5 milyon ton LNG. Böylece AB bir yandan LNG ile enerji kaynaklarını çeşitlendirmekte ve diğer yandan da bu proje ile bölgesel enerji bütünleşmesini garanti altına almaktadır.

Özetle, Irak’ta yeni hükümet kurulmuş olsa da giderek artmakta olan iç savaş, yeni Cumhurbaşkanı Ahmedinejad’ın İran’ın nükleer programını devam ettirmekteki ısrarlı tutumu, devam eden İsrail-Filistin sorunu ve terörist grupların bu bölgede barınmaları enerji güvenliğini tehdit eden risk unsurlarıdır. Ve bölgede güvenlik ve istikrarı sağlayacak iç güçler ne yazık ki yeterli değildir. Bundan dolayı dış güçlerin müdahil olması ne yazık ki kaçınılmaz olmuştur. İşte bu bağlamda, AB’nin demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi yumuşak güvenlik tedbirlerine sahip olması bölgede kendisinin Birleşik Devletler’den daha fazla tercih edilmesini sağlamaktadır.

Olumlu pencereden bakıldığında da, AB’nin Körfez ülkeleriyle geliştirmekte olduğu enerji işbirlikleri kendisine siyasi avantaj sağlayarak bölgede is-

¹¹ Piebalgs, a.g.e. http://europa.eu.int/comm/commission_barroso/piebalgs/doc/media/2005-04-02-kuwait.pdf

¹² “EUROGULF: An EU-GCC Dialogue for Energy Stability and Sustainability”, *Final Research Report*, presented at the Concluding Conference, Kuwait, 2-3 April 2005, s. 35 of 55.

tikrarın sağlanmasında önemli bir aktör olmasına yardımcı olabilmektedir. Bu bağlamda, Körfez ülkeleri arasında AB'nin İran ve Irak'tansa KİK ile geliştirdiği enerji diyalogu önemli rol oynayabilir.

Rusya

AB'nin etkin ve uzun dönemde enerji alanında işbirliği yapabileceği tek ülke Rusya'dır. Rusya da bunun farkında olup sahip olduğu doğal gaz ve petrolü uluslararası camiada birer dış politika aracı olarak kullanma yoluna gidiyor. Rusya Federasyonu AB'nin enerji ihtiyacının önemli bir kısmını tedarik etmektedir. Birliğin genişleme sonrası toplam ithalatında gazın %50'si, petrolün %25'i ve uranyumun yaklaşık %35'i bu ülke tarafından karşılanmaktadır.¹³ Gelecekte de devam edecek olan bu Birliği Rusya'ya daha fazla bağımlı hale getirmektedir. Rusya Federasyonu dünyanın en zengin gaz rezervlerine sahip olmakla beraber gazını taşıyabilecek ve sağlıklı pazarlayabilecek yeterli düzeyde altyapıya sahip değil. Aynı şekilde zengin petrol yataklarına da sahip olan Rusya burada da altyapı sorunuyla karşı karşıyadır. Ayrıca Rusya'da şu anda var olduğu bilinen fakat çıkarılmamış petrol ve doğal gaz rezervleri sahiptir. Var olduğu bilinen bu rezervler Rus gazını üç katına petrolünü ise bir buçuk katına çıkaracağı tahmin edilmektedir. Görüldüğü gibi hem AB hem de Rusya için karşılıklı bir bağımlılık söz konusudur. Bu durum stratejik bir enerji ortaklığının kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Rusya'nın DTÖ üye olması AB için hem hünkâr hem de meydan okuma anlamına gelmektedir. Çünkü Rusya Örgüte üye olduktan sonra petrol satışında daha fazla sabırlı olması söz konusu değildir. Rusya'nın enerji sektörüne daha fazla yabancı sermaye çekmesi için DTÖ'ye üye olması gerektiği AB tarafından dile getirilmektedir.¹⁴ Bu üyeliğin gerçekleşmesi halinde ülkenin ekonomisi uluslararası ticaret sistemine entegre edilebilecek ve uluslararası bir kurum olarak DTÖ'nün normlarının uygulanabilecek olması da enerji sektörü dahil tüm ekonomisini AB'nin ekonomisine yakınlaştırabilecektir.¹⁵

Fakat AB'nin renkli devrimlerde ABD ile Rusya'nın karşısında yer alma izlenimi vermesi kısa dönemde ikili arasındaki ilişkiye gölge düşürmüş gibi görünüyor. Rusya'nın Kuzey AB ile temel problemi Ukrayna'ya gazını pahalıya satmasıdır. Son Ukrayna-Rusya krizinde Rusya AB'ye Ukrayna'yı kendi tarafında görmek istiyorsa şayet bunu telafi edecek mekanizmayı da AB'nin

¹³Communication from the Commission to the Council and European Parliament, "The Energy Dialogue between the European Union and the Russian Federation between 2000 and 2004", COM(2004) 777 final, Brussels, 13.12.2004, s. 6.

¹⁴ COM(2004) 777 final, s. 13.

¹⁵ Grant, Charles and Barysch, Katinka "The EU-Russia Energy Dialogue", Briefing Note, Center for European Reform, May 2003, s. 1.

kendisinin kurmasını istiyor. Açıkçası Rusya Ukrayna’ya karşı, “eğer Ukrayna NATO üyesi olmak istiyorsa ve benimle de dostluk ilişkisi yürütmeyecekse neden Ukrayna’ya gazı ucuza satayım” şeklinde bir politika izliyor. Rusya bu şekilde bölgedeki gücünü arttırıyor. Rusya bunu hızlı bir şekilde yeniden toparlanmak ve doğal gaz ve petrol fiyatlarıyla rezervlerini güçlendirmek ve yeniden bölgede etkin bir aktör olmak istediği için yapıyor. Bu şekilde bir politika ile AB’yi sıkıştırmış durumda ve AB’nin diğer bölgelere ulaşma konusu ile ilgili bir tavır takınmaktadır.

Rusya Hazar bölgesinde kaybettiği etkinliğini Ortadoğu’da kazanmak için de bir takım girişimlerde bulunmaya başladı: Hamas’la görüşmesi, Irak’la ilgili bazı konseptler geliştirmesi, Arabistan’la ilişkilerini geliştirmesi, vb. Böylelikle bölgesel bir aktör olma yolunda bir takım adımlar atmaktadır. Fakat Sovyet döneminde olduğu gibi ABD ile giriştiği jeopolitik rekabette değil daha çok doğal gaz üzerinde kurduğu jeopolitikle kendini etkili bir aktör olarak ortaya çıkarmak isteyen bir strateji ile hareket etmektedir. Bunu da AB’ye kabul ettirmek istiyor. Burada AB’nin fazla bir alternatifi yok ve Rusya’nın şartlarını kabul etmek zorundadır. AB yakın dönemde petrol ve doğal gaz güvenliğinde daha çok Rusya ve Ortadoğu’ya yönelecektir. Burada, Türkiye bir doğal gaz ve petrol geçiş hattı olarak hem Rusya-Ukrayna Krizi hem de Birliğin alternatif enerji kaynaklarına ulaşması açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Kısacası, uzun vadede AB’nin, Rusya’nın şartlarını kabul etmesi gerekmektedir. En azından ABD ile giriştiği jeopolitik mücadelede kısa dönemde başarıya ulaşabileceği ülke Rusya’dır. Fakat hem AB hem de Rusya’nın birbirlerine olan karşılıklı bağımlılıkları nedeniyle enerji ortaklıkları hiç kuşkusuz devam edecektir.

Hazar Havzası

1991 yılında Sovyetlerin dağılmasından sonra Batı gözünü yeni bağımsız olan devletlere dikmişti. Hem ABD hem de AB kendi enerji kaynaklarını çeşitlendirmek için Hazar bölgesi devletlerini önemsemeye başladılar. AB’nin Kuzey Denizi’ndeki petrol ve doğal gaz rezervlerinin tükeniyor olması nedeniyle de Hazar Havzası AB için önemli bir alternatif olarak düşünülüyor.¹⁶ AB’nin Ocak 2004 tarihli Yeşil Kitabı’na göre ise Hazar bölgesi Birlik için iyi bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Çünkü Hazar Havzası AB’nin Körfez bölgesine olan petrol bağımlılığını azaltmasında, Rusya’ya olan gaz bağımlılığını dengelemesinde ve Körfez bölgesindeki gaz rezervlerinin de kontrol altına alınmasında önemli rol oynayabilecektir. Richard Skolosky’ye göre de Hazar Havzası’ndaki petrol rezervlerinin Körfez bölgesindeki petrol üretim

¹⁶ Mehdi Parvizi Amineh, “Caspian Energy: A viable alternative to the Persian Gulf?”, *The European Institute for Asian Studies (ELIAS)*, Brussels, 2003.

kapasitesi üzerinde yoğunlaşan baskıları azaltabilecek ve olası petrol kesintilerini – Körfez veya diğer üreticilerden kaynaklı – önlemeye yardımcı olacaktır.¹⁷ Fakat bölgede enerji gelişmeleri üzerinde var olan politik, coğrafi, finansal ve teknik sorunlar gelecekte Hazar Havzası'nın AB'ye petrol ve gaz için yapacağı katkıyı engelleyecektir.¹⁸

Hazar Havzası'nı Akdeniz'e bağlayan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı önemli bir projedir. 1768 km uzunluğunda olan BTC boru hattı Mayıs 2005'te tamamlandı. Transatlantik öneme sahip olan bu hattın yapımını üstlenen AB ve ABD şirketlerinin hisselerinin dağılımı şu şekildedir: BP (%30,1), SOCAR (%25), Unocal (%8,9), Statoil (%8,71), TPAO (%6,53), Eni (%5), Itochu (%3,4), ConocoPhillips (%2,5), Inpex (%2,5), TotalFinaElf (%5) ve Amerada Hess (%2,36).¹⁹ Böylece ABD hattın güvenliğini sağlamak için bölgede asker bulundurarak garantör bir rol üstlenirken Rusya'nın bölge üzerindeki hegemonyasını dengelemiş olmaktadır. BTC petrol boru hattı günlük 1 milyon tonun üzerinden petrol dünya pazarına taşıyarak²⁰ AB ve ABD'nin enerji güvenliğini garanti etmelerine yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra deniz taşımacılığında da bir rahatlama olacaktır. Örneğin, boğazlarda 7400 tanker 122 milyon ton petrol taşıyor.²¹ Bu da çevresel sorunlar yarattığından AB enerji arz güvenliği politikası üzerindeki olumsuz etkileri azaltacaktır. Ayrıca BTC petrol boru hattının yanına Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) doğal gaz boru hattı da döşenerek çift şerit halinde petrol ve doğal gaz Hazar'dan Avrupa'ya taşınacaktır. BTE doğal gaz hattının bu yıl tamamlanması planlanmaktadır.²² Hazar petrol ve gazının Avrupa enerji pazarına taşınması ile ilgili birçok petrol ve gaz boru hattı projesi gündemdedir. Hazar'dan Karadeniz'e uzanan petrol boru hatları – biri Kazakistan'ın petrol yatağı Tengiz'den Karadeniz'in kıyısındaki Rus Novorossiysk terminaline diğeri ise Azerbaycan'ın Chiarg petrol yatağını Gürcistan'ın Soupsa terminaline bağlayan hat – buralardan da pet-

¹⁷ Richard Skolosky and Tanya Charlick-Paley, "NATO and Caspian Security: A Mission Too Far?", *RAND Publications*, Washington, 1999, s. 69.

¹⁸ Richard Sokolsky and Ian Lesser, "Threats to Western Energy Supplies: Scenarios and Implications", Chapter 2 *Persian Gulf Security: Improving Allied Military Contribution* (içinde), Ed. Richard Sokolsky, Stuart Johnson, and F. Stephen Larrabee, RAND Publications, 2001, s. 19.

¹⁹ Tuncay Alp, "Emperyalist Paylaşım Kavgası Yayılıyor", <http://www.marksist.com/antiwar/Tuncay%20Alp-%20Emperyalist%20Paylasim%20Kavgasi%20Yayiliyor.htm> (27.11.2005)

²⁰ "New Caspian pipeline to secure Western oil supply", <http://www.euractiv.com/Article?tcaturi=tcem:29-142665-16&type=LinksDossier> (02.08.2005)

²¹ Piebalgs, Andris, "Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline is a milestone project for security of supply", *Speech on BTC pipeline opening ceremony*, Baku, 25.05.2005.

²² "Caspian-Mediterranean Oil Pipeline Launched In Baku",

<http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/05/18A9DC83-9F19-4830-AEA2-93A850B985FA.html> (06.10.2005)

rol tankerlerle Bulgaristan veya Romanya’ya ya da direkt olarak boğazlar yoluyla Akdeniz’e ulaştırılacaktır.²³

Özetle, hem AB hem de ABD Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının Ortadoğu ülkelerine olan enerji bağımlılıklarını kısmide olsa azaltılabileceğinden bölgenin enerji sektörlerine yatırım yapmaktadırlar. Böylece enerji arz güvenliklerini garanti altına almaya çalışmaktadırlar.

AB Soğuk Savaş sonrasında Rusya ve diğer eski Sovyet Cumhuriyetleri ile enerji diyalogu dâhil işbirliğini güçlendirmek ve yine enerji sektörleri de dâhil bu devletlerin ekonomilerinde yabancı sermayeyi barındırmak için bir takım uluslararası projeler başlatmıştır. Bunlardan en önemlisi ve enerji güvenliğini garanti edecek olan 1995 yılında başlatılan INOGATE projesidir.

INOGATE Programı

1995 yılında kurulan Avrupa’ya Devletlerarası Petrol ve Gaz Taşımacılığı (INOGATE) programının amacı AB enerji arz güvenliğini sağlamaktır. Bunun için de INOGATE projesi petrol ve gaz boru hatlarının Hazar’dan Karadeniz’e oradan da Avrupa’ya entegrasyonunu sağlamakta, teknik yardım sağlayarak mevcut alt yapıları iyileştirmekte ve yeni projeler geliştirmekte, bölgesel işbirliğini güçlendirmekte, yabancı yatırımcıları korumakta ve enerji arz kaynaklarının bu bölgelerden Avrupa enerji pazarına akışını kolaylaştırmaktır. Ayrıca INOGATE projesi çerçevesinde 1999’da Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Romanya, Bulgaristan ve Makedonya bir Şemsiye Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma ile sınır ötesi enerji taşımacılığında bir yasal çerçeve kurulmuştur. Bununla, Sovyetler Birliği boru hatları sisteminin çöküşünden sonra ortaya çıkan bir takım enerji altyapı sorunlarının üstesinden gelmek amaçlanmıştır.

Özetle, günümüz itibariyle, Avrupa Birliği, Birleşik Devletlerin petrojeopolitik yaklaşımları karşısında farklı bölgelerde jeopolitik projelerini sona erdirecek siyasi iradeyi ortaya koymıyor. Nedeni ise Birliğin arkasında güçlü bir askeri varlığı ve bu bölgelerde uzun dönemli stratejileri yürütecek siyasi iradesinin mevcut olmamasıdır. Uzun dönemde, bir şekilde Türkiye’yi de ön plana çıkaracaktır ve mecburen müttefiki olan Çin’le - her şey yolunda giderse - ABD ile 35–40 yıl içinde petrol jeopolitiği üzerinde etkili bir mücadeleye girişmesi mümkün olabilecektir.

---

²³ Steve James, “European Union prepares its energy security”, 2003. Bakınız: <http://www.wsws.org/articles/2003/aug2003/eupo-a13.shtml>